

Notat

Slagelse Kommune

Tude Ådal

Anbefaling vedr. strategi for godkendelse af vådområdeprojekt Tude Å

Projekt nr.: 224567
Dokument nr.: 1229112697
Version 1
Revision

Udarbejdet af LHL
Kontrolleret af CAB
Godkendt af BJP

1 Indledning

Slagelse Kommune er i færd med at gennemføre et planlagt N-vådområdeprojekt for Tude Ådal, men sagen er hjemvist af Klagenævnet til fornyet behandling med fokus på, at sikre at projektet tager de fornødne miljöhensyn jf. § 18¹ i Bekendtgørelse nr. 834 om vandløbsregulering og -restaurering m.v. af 27. juni 2016. Klagenævnet havde ingen bemærkninger til kommunens hydrauliske vurdering.

Slagelse Kommune skal derfor revurdere godkendelsen af projektet, herunder vurdere om der skal ske justeringer eller stilles yderligere vilkår til projektet.

Siden den hjemviste godkendelse er der vedtaget en ny vandområdeplan gældende for 2015-2021 med bindende kvalitetskrav til vandløbets indhold af smådyr, vandløbsplanter og fisk. Klagenævnet gjorde i hjemvisningen opmærksom på, at det vil være den nye vandområdeplan som den nye afgørelse om restaurering skal forholde sig til og derfor også skal forholde sig specifikt til fisk og vandløbsplanter foruden smådyr.

Nærværende notat er en opfølgning fra møde d. 15/6 2018 mellem Slagelse Kommune og NIRAS, hvor fordele og ulemper ved tre forskellige strategier for den videre myndighedsbehandling af restaureringssagen blev diskuteret.

NIRAS er efterfølgende blevet bedt om en teknisk vurdering af hvilken løsning, der med størst sandsynlighed kan forventes godkendt af Klagenævnet, herunder beregne nødvendigt omfang af afværge restaurering i scenarie 3.

2 Mulige scenarier

Der er et udbredt ønske om at gennemføre projektet med et 251 ha stort N-vådområde i Tude Ådal. Formålet med vådområdet er at reducere udledningen af kvælstof til Smålandsfarvandet og er en del af indsatsprogrammet i vandplan 2009-2015.

Projektet har opnået tilsagn om tilskud til gennemførelse og er derfor videreført i indsatsprogrammet for vandområdeplanen 2015-2021. Projektet opfylder en betydelig andel af indsatsbehovet med en beregnet kvælstoffjernelse på 31 ton pr. år.

¹ § 18. Vandløbsmyndigheden skal ved sin afgørelse tage hensyn til samtlige afvandingsinteresser ved vandløbet samt sikre, at projektet er foreneligt med hensynet til den miljømæssige målsætning, der er fastlagt for vandløbet.

Der har undervejs i processen været fremlagt alternative projektforslag fra forskellige sider, men umiddelbart vurderer NIRAS ikke disse forslag som værende bedre end det tilskudsbevilligede projekt. Dertil kommer, at hvis der ønskes et andet projekt realiseret, skal dette først gennemgå diverse forundersøgelser og der skal igen søges om tilskud, hvilket betyder, at det vil være tvivlsomt om projektet er realiserbart indenfor den afsatte tidsramme.

Slagelse Kommune har identificeret følgende tre muligheder for at sikre godkendelse af vådområdeprojektet:

1. Fastholdelse af det eksisterende projekt med udbygning af vurdering omkring miljøpåvirkning med fokus på fiskebestanden opstrøms for projektområdet.
2. Alternativt projektforslag fremsat af sportsfiskerne.
3. Justering af det eksisterende projekt med vilkår om restaureringstiltag i Tude Å-systemet med formål at modvirke det eventuelle tab af smolt (ørredyngel) igennem vådområdet.

Kort uddybning af de enkelte strategier:

Ad 1.: I det foreliggende projekt har vurderingen af miljøpåvirkning med hensyn til fisk primært haft fokus på effekten indenfor projektområdet og ikke det opstrøms beliggende vandløbssystem. Vurderingen kan uddybes med diverse undersøgelser og afhandlinger om den forventede effekt for fiskebestanden i hele vandløbssystemet.

NIRAS kan ikke tilbagevise risikoen for øget ørredsmolttab ved realisering af vådområdeprojektet. Det forventes derfor, at der er en lille risiko for, at Klagenævnet ikke finder, at projektet tager tilstrækkeligt hensyn til miljøkravene til vandløbet og derfor hjemviser sagen eller afviser realisering på det foreliggende grundlag. Denne mulighed kan i hvert fald ikke udelukkes.

Ad. 2.: Sportsfiskernes har i maj fremsat et alternativ projektforslag, som består i at lede vandstrømmen udenom projektområdet i den periode, hvor smolten vandrer til havet og på den måde sikre uændret forhold for smolt. Omsætningen er jf. sportsfiskernes analyse uændret i forhold til det foreliggende projekt. Statens støtte til vådområdeprojektet beregnes alene på baggrund af kvælstofomsætningens størrelse, derfor betyder en reduktion i kvælstoffjernelsen en tilsvarende reduktion i tilskud.

Da projektet afviger væsentligt fra det foreliggende projekt vil der skulle ske ansøgning om en ny godkendelse og tilsagn som N-vådområdeprojekt. Det vurderes dog at en sådan vil kunne opnås med en mindre reduktion af det tilskudsberettigede beløb.

Den valgte løsning med omdirigering af vandet kan betyde at de 2 vandløbsstrækninger udtørres/bliver stillestående med manglende mulighed for målopfyldelse som konsekvens.

NIRAS mener, at dette scenarie bør fravælges, dels er der ingen garanti for at projektet vil have den ønskede effekt på smoltdødeligheden ligesom projektforarbejdet skal starte helt forfra.

Vi vurderer, at en gennemførelse af projektet efter scenarie 3 vil få en væsentlig større positiv effekt for vandløbet generelt og for smolt end scenarie 2.

Ad 3.: For at modvirke den samlede effekt af et øget ørredsmolttab igennem projektområdet er det muligt, at foretage kompenserende restaureringstiltag i den opstrømsliggende del af vandløbssystemet, hvorved produktionen af ørredsmolt øges. Den øgede produktion og overlevelse af ørredsmolt opstrøms projektområdet opvejer det evt. tab igennem projektområdet.

Tude Å-systemet rummer et stort restaureringspotentiale. Der er dog ikke udpeget indsatskrav i det nuværende indsatsprogram, ligesom indsatserne ligger udenfor projektområdet. Derfor skal restaureringsprojekterne finansieres af Kommunen selv.

NIRAS anbefaler denne strategi, da den øgede ørredsmoltproduktion forventes, at modvirke effekten af evt. ørredsmolttab som følge af projektrealisering, og herved vil projektet samlet set ikke være til hinder for målopfyldelse. Indsatsen imødekommer hensynet i § 18 og derved giver den største sandsynlighed for stadfæstelse i Klagenævnet.

NIRAS vil i næste kapitel redegøre nærmere for omfang af dette scenarie.

3 Scenarie 3

Indskudte søer og vådområder udgør en risiko for fisk, der vandrer mellem vandløbet og havet. Denne vandring vil altid indebære et tab af ungfisk, der vandrer ud mod havet. Dette kan få den konsekvens for ørred/laks, som søger tilbage til det vandløb, hvor de selv er klækket, at færre gydemodne fisk vender tilbage og gyder. Et uacceptabelt stort tab af ungfisk/smolt kan derfor betyde mindre gydeaktivitet og fald i fisketæthed over tid.

Det er tidligere vurderet, at gennemførelsen af vådområdeprojektet vil øge ørredsmolttabet med ca. 12 %, hvilket med de seneste undersøgelser fra DTU Aqua og Limnoconsult vil svare til ca. 180 smolt (samlet smoltproduktion er beregnet til ca. 1.500 smolt). Der er i projektet indarbejdet en række tiltag, som skal minimere dette tab, såsom smoltdiger mm. Men da mange faktorer har betydning for omfang af smolttab, kan det være svært at forudsige et nøjagtigt tab.

NIRAS er dog enig i, at der med stor sandsynlighed vil være et tab og at størrelsesordenen nok er rimelig retvisende. Gennemførelsen af vådområdeprojektet har væsentlige positive natur- og miljøeffekter, såsom en betydelig mængde nye levesteder for fisk omkring 3,5 km nyt målsat vandløb, som kompenserer for den samtidige nedlæggelse af en tilsvarende længde målsat vandløb, en 85 ha stor lavvandet sø og et noget mindre lavvandet område tilknyttet åløbet gennem Sortesvælg og Lille Vejlen. Projektet vil derudover muliggøre, at fisk i Store Vejlen og i Bækkerenden på strækningen helt op til Bildsøvej i fremtiden frit vil kunne vandre til og fra Tude Å og Storebælt, idet den eksisterende pumpestation ved Tjokholm-dæmningen, der i dag forhindrer denne frie vandring ind i Bækkerendens vandløbssystem nedlægges.

Tude Å-systemet har et stort restaureringspotentiale og Slagelse Kommune ønsker at igangsætte tiltag, som kan forbedre gyde- og opvækstmulighederne i vandløbssystemet. Det forventes, at restaureringstiltag vil blive en del af indsatsprogrammet for næste vandområdeplan. Slagelse Kommune vil dog gerne i samarbejde med sportsfiskerne og DTU AQUA igangsætte restaureringstiltag allerede nu.

Det er muligt på baggrund af effektundersøgelser af restaureringstiltag, som fremmer gyde- og opvækstmuligheder for ørreder og laks at estimere, hvor lang en samlet restaureret vandløbsstrækning, der er nødvendig for at kompensere for det formodede ørredsmolttab.

Kompenserende tiltag kan typisk være udlægning af gydegrus og skjulesten o. lign. Tiltag, som er relativt lette at etablere og ikke påvirker vandstanden i vandløbet og/eller kan udføres på strækninger, hvor lodsejere kan acceptere mindre ændringer.

Ifølge en Fishing Zealand rapport² fra 2014 udgør den gydeegned bund kun ca. 4.274 m², svarende til 2,4 % af opvækstarealet i hele Tude Å-systemet, hvilket er langt fra de anbefalede 10 %.

I DTU Aqua's udsætningsplan³ for Tude Å-systemet er der angivet 8 stationer/strækninger i Tude Å, Skovsø Å, Harrested Å og Vårby Å, hvor der er mangel på gydeegnet bund og skjulesten. Hvis der på hver af disse stationer etableres blot fem gydebanker (størrelse følger anvisningerne i DTU Aqua's seneste vejledning), kan der skabes knap 1600 m² ny gydeegnet bund, hvilket svarer til en stigning på ca. 37 %.

Det er NIRAS' overbevisning, at der ved en gennemgang af vandløbene, vil kunne findes langt flere egnede restaurerings-steder i Tude Å-systemet, hvilket betyder, at der let vil kunne findes de nødvendige strækninger. De konkrete restaureringsstrækninger bør udpeges efter en nøje gennemgang af vandløbene, hvilket DTU Aqua har tilbudt at deltage i.

NIRAS har således beregnet, at der mere end kompenseres for et ørredsmolttab på 12 % ved restaureringstiltag med udlægning af gydegrus og skjulesten på ca. 4 km vandløb (antaget at hver restaureringsstrækning er på ca. 0,5 km).

Slagelse Kommune vil således som vilkår til vådområdeprojektet stille krav om, at der over en 2-3-årig periode udføres restaureringstiltag i Tude Å-systemet for 500.000 kr. årligt svarende til ca. 2 km restaureret vandløbsstrækning om året. Indledningsvist skal der ske udpegnings af potentielle områder og omfang af indsats. Denne udpegnings ønsker Slagelse Kommune sker i tæt samarbejde med sportsfiskerne og DTU Aqua. Herefter skal der ske lodsejerforhandling og myndighedsarbejde.

Den valgte beløbsramme til restaureringsindsats udenfor projektområdet er fastsat af kommunen, ud fra en proportionalitetsvurdering med hensyntagen til formålet med den ekstraordinære indsats udenfor projektområdet. Den valgte indsats' formål er alene kompensation for det formodede ørredsmolttab forårsaget af gennemførelse af vådområdeprojektet.

² Henriksen, P.W. 2014. Havørredbestandene på Sjælland, Møn og Lolland-Falster. Status og udviklingspotentiale. Gydeegnet bund, gydetæthed, gydebestande, behov for gydeegnet bund. Del 1, 2014. Projekt udført for Fishing Zealand af Limno Consult. 72 s.

³ Michael Kaczor Holm og Hans-Jørn Aggerholm Christensen, 2014, Plan for fiskepleje i Sjællandske Vandløb til Sydlige Kattegat og Storebælt. Faglig rapport fra DTU Aqua, Institut for Akvatiske Ressourcer, Sektion for Ferskvandsfiskeri og -økologi, nr. 37.

Det er NIRAS' vurdering, at man derved sikrer, at vådområdeprojektet ikke i sig selv forringer bestanden af ørredsmolt i Tude Å-systemet i forhold til de nuværende forhold.

Formålet med de kommunalt finansierede restaureringsprojekter for 1,5 mio. kr., er ikke at sikre målopfyldelse for kvalitetselementet fisk i Tude Å-systemet, men alene at modvirke vådområdeprojektets potentielle negative påvirkning af ørredsmolt.

Det vurderes, at målopfyldelse vil kræve yderligere restaureringstiltag, men at det vil være disproportionalt, at stille krav til en fordyring af projektet med mere end 1,5 mio. kr. Øvrige restaureringstiltag i Tude Å bør prioriteres i næste vådområdeplan, som en del af den statsfinansierede indsats.

DTU Aqua anfører desuden i deres udsætningsplan for Tude Å, at restaureringer i Tude Å-systemet siden 2005 ikke har medført de ønskede effekter på ørredbestanden samt at dette kan skyldes hårdhændet vedligeholdelse af vandløbene. Det vil derfor være relevant at vurdere vedligeholdelsespraksis på de enkelte strækninger, i forbindelse med planlægning af restaureringerne.